

KONUK EDİTÖRLER/GUEST EDITORS

PROF. DR. ÖZGE CAN
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

DR. ŞULE DÜZDEMİR
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SUNUŞ/ FOREWORD

Tehlikedeki diller, anadili konuşucusu sayısının günden güne azalmasıyla birlikte yakın gelecekte yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan dillerdir. Dil, kültürle iç içe geçmiş bir dizge olduğundan, günümüzde varlığını az sayıda konuşucusuyla sürdürmekle birlikte bir gün yok olma tehlikesi bulunan bu dillerin ölmesi, yalnızca dilbilimciler için değil, kültürel mirasla ilgilenen herkes için bir endişe kaynağı oluşturmaktadır. Bunun nedeni, bir dilin konuşucu sayısındaki düzenli azalmanın yarattığı tehlikenin yalnızca o dilin varlığını tehdit etmemesi, bununla birlikte o dilin konuşulduğu toplumun kültürel mirasının da tehlike altında olduğuna işaret etmesidir. Tam da bu nedenle, tehlike altındaki dillerin ve dolayısıyla bu dillerin konuşulduğu toplumların kültürel yapılarının bilimsel araştırmalar yoluyla incelenmesi, bu dil ve kültür mirasının korunmasına yönelik atılan ilk adımlardır; çünkü bu yönde yapılan her çalışma, bilimsel bir değer taşımasının yanı sıra çalışılan dilin varlığına ilişkin bir farkındalık yaratma girişimidir. İşte biz de bu çaba doğrultusunda yürütülen çalışmaların yer aldığı Tehlikedeki Diller Dergisi'nin 21. sayısıyla karşınızdayız.

Tehlikedeki Türk Dilleri ana teması çerçevesinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan diller ve kültürlerle ilgili farkındalık geliştirmeyi amaçlayan Tehlikedeki Diller Dergisi'nin bu sayısında, tehlikedeki dillere yönelik yapılan kuramsal ve uygulamalı çalışmalar sunulmaktadır. Sayıda yer alan çalışmalar, ağırlıklı olarak dilbilimsel bakış açısıyla yapılmış olduğundan bu sayı, tehlikedeki dillerin biçimsel ve işlevsel özelliklerinin dizgesel incelemeler sonucu ortaya

koyulduğu bir sayı olma niteliği taşımaktadır. Bu çerçevede, sayıda tehlikedeki dilleri konu alan araştırma makaleleri, derleme makale(ler) ve kitap tanıtımlarına yer verilmiştir.

Derginin bu sayısında yer alan araştırma makalelerinden biri, **Aylin Çakır** tarafından kaleme alınan “**Çatak, Dokuzlar ve Köfündere Ağzı ile Sarız ve Yöresi Avşar Ağzı Arasında Bazı Biçimbirimsel Koşutluklar: -mİş/-İk, -(A)cAk/-İcİ**” adlı çalışmadır. Yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan Avşar ağzına yönelik yapılan bu çalışmada, Çatak, Dokuzlar ve Köfündere ağzında saptanan bazı biçimbirimlerin Avşar ağzındaki biçimbirimlerle sergiledikleri koşutluklar ortaya koyulmakta, bu açıdan çalışma tehlike altındaki bir ağzın biçimbirim dizgesine ışık tutmaktadır.

Bu sayıda yer alan bir diğer araştırma makalesi, tehlike altındaki dillerden biri olan Nogaycanın kültürel değerlerini ‘erkeklik’ olgusu çerçevesinde konu alan ve bunu kültürel değerlerin dil dizgesindeki somutlanmış biçimleri olan atasözleri aracılığıyla yapan çalışmadır. **Eylül Gözel** tarafından kaleme alınan “**Nogayca Atasözlerinde Erkeklik Olgusunun Temsili**” adlı bu çalışmada, erkeklik olgusunun Nogay topluluğunun kültürel yapısında nasıl temsil edildiğine ilişkin bulgular ortaya koyulmakta, Nogay topluluğunun erkeklik olgusuna ilişkin sahip olduğu kültürel değerlere bir bakış sunulmaktadır.

Bu sayıda, yok olma tehlikesi altında olan Horasan Türkçesinin Gerivan Ağzını dilbilgisel yapısı açısından konu alan “**Horasan Türkçesinin Gerivan Ağzı Üzerine**” adlı çalışma ise **Ghazale Esmailabadi** tarafından kaleme alınmıştır. Kuzey Horasan’da bulunan Gerivan ağzının sesbilgisel ve biçimbilimsel özelliklerini, artsüremli yöntemle inceleyen Esmailabadi, ilgili ağzın ses değişimlerine ve biçimbilimsel yapısına ilişkin saptamalar ortaya koymakta, bu açıdan yok olma tehlikesiyle altındaki bu ağzın dilbilgisel yapısına ilişkin önemli bulgular elde etmektedir.

Dilbilgisel bir yapının incelendiği çalışmalardan biri de **Moslem Rezaei Amaleh** tarafından kaleme alınan “**Kaşkay Türkçesinde Birincil Uzun Ünlüler**” adlı çalışmadır. Araştırmacı, bu çalışmada Kaşkay Türkçesindeki birincil uzun ünlüleri; Ana Türkçe, Eski Türkçe ve Çağdaş Türk Lehçeleri ile karşılaştırmalı bir yöntemle incelemekte; bu inceleme sonucunda Türkçede birincil uzun ünlülerin varlığına yönelik tartışmaya katkıda bulunacak bulgular ortaya koymaktadır.

Yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bir dilin kültürel yapısını, yine kültürel değerlerin somut biçimlerinden biri olan deyimler aracılığıyla inceleyen çalışmalardan bir diğeri, **Umut Yozgat** tarafından yapılan “**Kültürel Bilişi Oluşturmada Deyimlerin Rolü: Çuvaşça ve Türkçe Örneği**” adlı çalışmadır. Çalışmada Çuvaşça ve Türkçede bir kurucusunu ‘göz’ sözcüğünün oluşturduğu deyimler, temsil ettikleri düşünce içerikleri açısından karşılaştırılmakta, bu yolla ilgili iki dil arasındaki kültürel bilişin ortaklık sergileyip sergilemediği sorusuna yanıt getirilmektedir.

Derginin bu sayısındaki tek derleme makalesi, **Yeliz Demir** tarafından kaleme alınan Türkçesi “**Dil Devamlılığı Konusundaki Temel Kavramlar: Türkiye’deki Tehlike Altındaki Dillerin Devamlılığını Sağlamaya Yönelik Öneriler**” adlı çalışmadır. Dil devamlılığı konusundaki temel kavramların gözden geçirildiği bu çalışmada, dil devamlılığını sağlamak amacıyla dünyanın çeşitli bölgelerinde gösterilen çabalardan örnekler verilerek Türkiye’de tehlike altında bulunan dillerin devamlılığının sağlanmasına yönelik öneriler getirilmektedir.

Sayının yayın değerlendirme bölümünde yer alan kitap tanıtımlarından biri **Gözde Salur** tarafından yazılmıştır. Salur, **Salih Mehmet Arçın**'ın 2021 yılında yayımlanmış olan “**Çağdaş Sibirya Türk Lehçelerinde Zamirler**” adlı kitabını tanıtarak değerlendirmiştir.

Yayın değerlendirme bölümünde yer alan bir diğer kitap tanıtımı ise **Erol Yıldır** tarafından editörlüğü yapılan “**Yitik Kule**” adlı kitaptır. **Muhammet Taha Yangın** tarafından yapılan bu tanıtımda, Çeçen kültür ve tarihine ilişkin değerleri konu alan Yitik Kule Çeçen Kültür Yıllığı Serisi, içerik temelli olarak tanıtılmaktadır.

Dergimizin bütün bu bölümlerinde yer alan çalışmalar, iki hakeme gönderilmiş, hakem raporlarından birinin olumlu birinin olumsuz olması durumunda çalışmaların değerlendirilmesinde üçüncü hakeme başvurulmuştur.

Değerli okurlar, ortak noktaları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan dilleri konu almak olmakla birlikte bu dilleri birbirinden farklı açılardan inceleyen tüm bu çalışmaların yer aldığı bu sayıyı, sizlerin ilgisine sunuyoruz. Çalışmalarıyla bu sayıya katkı sağlayan tüm yazarlara ve bu çalışmaları özenle inceleyerek önerileriyle onları daha nitelikli hale getiren hakemlere teşekkürlerimizi bildiriyoruz. Sayının kapak tasarımında tehlikedeki dillerin sınırda oluşunu geçmiş ve geleceği bir araya getiren özgün imgeleriyle temsilleştiren **Uygar Özel**'e emeğini esirgemediği için teşekkür ediyoruz. Çalışmaların siz değerli okurlara sunulduğu bu aşamaya gelene dek süreci eşgüdümlü bir biçimde yürütmeye katkı sağlayan İngilizce editörleri **Doç. Dr. Aydan Irgatoğlu** ve **Betül Hazal Dinçer**'e; Dergipark Sistem Sorumlusu **Sena Taşçı**'ya ve son olarak tehlikedeki dillere yönelik akademik farkındalık yaratma çabalarının yanı sıra toplumsal bir farkındalık yaratma konusunda da öncü çabaları bulunan saygıdeğer dergi editörlerimiz Prof. Dr. Süer Eker ve Prof. Dr. Ülkü Çelik Şavk'a teşekkürlerimizi iletiyoruz.

Endangered languages are those that are in danger of extinction in the near future with the number of native speakers decreasing day by day. Language is a system intertwined with culture, so although they continue to exist with a small number of speakers, the death of these languages, which are in danger of extinction, is a source of concern not only for linguists but also for anyone interested in cultural heritage. The danger posed by the steady decrease in the number of speakers of a language both threaten the existence of that language and indicates that the cultural heritage of the society in which that language is spoken is in danger. Therefore, examining the endangered languages and the cultural structures of the societies where these languages are spoken through scientific research is the first step towards the protection of this language and cultural heritage because every study carried out in this direction is an attempt to raise awareness about the existence of the studied language as well as having a scientific value.

In this issue of the Journal of Endangered Languages, which aims to raise awareness about languages and cultures that are in danger of extinction, theoretical and applied studies on endangered languages are presented. Since the studies in this issue are predominantly made from a linguistic perspective, it contains systematic studies of the formal and functional features of

endangered languages. In this framework, this issue includes research articles, review article(s) and book reviews on endangered languages.

One of the research articles in the issue is by, **Aylin Çakır** “**Some Morphemic Parallelisms Between Çatak, Dokuzlar and Köfündere Dialect and Sarız and Avşar Dialect: -mİş/-İk, -(A)çAk/-İcİ**”. This study is on Avşar dialect which is in danger of extinction, and in the study the parallelism of some morphemes detected in Çatak, Dokuzlar and Köfündere dialects with the morphemes in Avşar dialect are revealed. In this respect, the study sheds light on the morpheme system of an endangered dialect.

Another research article in this issue by **Eylül Gözel** deals with the cultural values of Noghay within the framework of the concept of “masculinity” and realizes this through proverbs, which are embodied forms of cultural values in the language system. In the study titled “**Representation of Masculinity in Noghay Proverbs**”, findings on how the phenomenon of masculinity is represented in the cultural structure of the Noghay community are presented, and an overview of the cultural values of the Noghay community regarding the phenomenon of masculinity is presented.

In this issue, the study titled “**On the Gerivan Dialect of Khorasan Turkish**” by **Ghazele Esmailabadi** is about the grammatical structure of the Gerivan dialect of Khorasan Turkish. Examining the phonological and morphological features of the Gerivan dialect in North Khorasan with the diachronic method, Esmailabadi reveals determinations regarding the phonetic changes and morphological structure of the dialect.

One of the studies examining the grammatical structure is “**Primary Long Vowels in Qashqai Turkic**” by **Moslem Rezaei Amaleh**. In this study, the researcher focuses primarily on long vowels in Kashkay Turkish, analysing Turkish, Old Turkish and Contemporary Turkish Dialects with a comparative method. As a result of this, he reveals findings that will contribute to the debate on the existence of primary long vowels in Turkish.

Another study that examines the cultural structure of a language that is in danger of extinction through idioms which are one of the concrete forms of cultural values, is “**The Role of Idioms in Forming Cultural Cognition: The Case of Chuvash and Turkish**” by **Umut Yozgat**. In the study, idioms in Chuvash and Turkish which has the word “eye” as one of the constituents are compared in terms of the content they represent, and the answer to the question whether the cultural cognition between the two languages are related to each other.

The only review article in this issue is “**A Review of Key Concepts in Language Maintenance: Directions for Maintaining Endangered Languages in Turkey**” by **Yeliz Demir**. In this study, in which basic concepts of language continuity are reviewed, suggestions are made to ensure the continuity of the endangered languages in Turkey by giving examples of efforts made in various parts of the world.

One of the book reviews in the publication evaluation section of the issue is by **Gözde Salur**. Salur has introduced and evaluated **Salih Mehmet Arçın**’s book, titled “**Pronouns and Contemporary Siberian Turkish Dialects**” published in 2021.

Another book review is “**Yitik Kule**” edited by **Erol Yıldır** introduced by **Muhammet Taha Yangın** on a content basis. It deals with values related to Chechen culture and history.

All of the articles were blind reviewed by two reviewers and in the case of one affirmative and one negative report the articles were reviewed by a third reviewer. Estimable readers, we tender the present issue containing articles in several subjects and various genres to your interest and attention. We would like to extend our sincere thanks to all of the authors and the reviewers. who have viewed the works discriminatingly. We would like to thank **Uygar Özel** for the cover design, who represents the endangered languages with his unique images bringing the past and future together, and to the English language editors **Assoc. Dr. Aydan Irgatoğlu** and **Betül Hazal Dinçer**; to **Sena Taşçı** for her tremendous devotion at the stage of publication of the issue; and to Professor Süer Eker and Professor Ülkü Çelik Şavk, the venerable editors of the journal, who have drawn attention to the issue of endangered languages with their awakening and pioneering studies on the problem.